

**БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ, БУДІВНИЦТВА ТА
КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Циклова комісія фінансово-економічних дисциплін

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Заступник директора з навчальної
роботи**

Марина ЗАЙЧЕНКО

2024 р.

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

здобувачів освіти спеціальності

072 Фінанси, банківська справа та страхування

Білгород-Дністровський, 2024

Робоча програма дисципліни «**Фінансові ризики**» складена відповідно до освітньо-професійної програми для здобувачів освіти зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Розробник: Тетяна ГУЛЯЄВА, викладач фінансових дисциплін, кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії»

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні циклової комісії фінансово - економічних дисциплін

Протокол № 1 від 29.08.2024 року

Голова циклової комісії _____ Світлана СТЕПОВА

Схвалено методичною радою Білгород-Дністровського фахового коледжу природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій

Протокол № 6 від 29.08.2024 року

Голова методичної ради _____ Марина ЗАЙЧЕНКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Компонент освітньої програми, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів: 3,5 Модулів: 2 Змістових модулів: 2 Загальна кількість годин: 105	Компонент освітньої програми Цикл професійної підготовки Спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа та страхування Освітньо-професійний ступінь: Фаховий молодший бакалавр	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
		3	
		Семестр	
		6	
		Лекційні заняття:	
		40 год.	
		Практичні заняття	
		20 год.	
		Самостійна робота	
		45 год.	
		Індивідуальні заняття:	
Вид контролю: диференційований залік (6-й семестр)			

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення навчальної дисципліни «Фінансові ризики» є досягнення студентами належного рівня професійних знань, вмінь та навичок у галузі управління фінансами, ризик-менеджменту в сфері фінансових взаємовідносин суб'єктів господарської діяльності.

- **Завдання** навчальної дисципліни полягають у наступному:
 - опанувати категоріальним апаратом теорії ризику;
 - набути знань про сутність фінансових ризиків та їх класифікацію;
 - з'ясувати теоретичні основи управління фінансовим ризиком;
 - опанувати інструментарій оцінювання і прогнозування ризиків;
 - оволодіти інструментарієм оцінювання фінансових ризиків та їх мінімізації;
 - ознайомитись із механізмом нейтралізації фінансових ризиків;
 - оволодіти практичними навичками забезпечення ефективного управління фінансовою діяльністю у ризик-середовищі.

Об'єктом навчальної дисципліни є сучасні теорії та практика організації й оперативного та стратегічного управління підприємством.

Предметом даної дисципліни є економічні відносини, що виникають між суб'єктами фінансового ринку з приводу управління фінансовими ризиками для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: «Економічна теорія», «Економіка підприємства», «Гроші та кредит», «Фінанси», «Бюджетна система», «Фінанси підприємств», «Банківські операції».

Набуті здобувачами освіти компетенції згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування»:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 5. Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні(фахові, предметні) компетентності (СК):

СК 2. Здатність здійснювати професійну діяльність, згідно з вимогами законодавства.

СК 7. Здатність самостійно виконувати складні завдання у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК 10. Здатність здійснювати ефективні комунікації між фахівцями і користувачами послуг у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК 11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати рівень професійної підготовки у сфері фінансів, банківської справи та страхування

Структура навчальної дисципліни є орієнтовною. Під час складання навчальних програм викладачі навчальних закладів можуть вносити обґрунтовані зміни та доповнення в зміст програмного матеріалу і розподіл навчальних годин за темами в межах бюджетного часу, відведеному навчальним планом на вивчення дисципліни. Внесені зміни повинні бути обговорені на засіданні циклової комісії і затверджені заступником директора з навчальної роботи.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Управління фінансовими ризиками: суть та функції дисципліни

Класифікація фінансових ризиків підприємства за основними ознаками. Характеристика основних видів систематичних та несистематичних ризиків підприємства. Сутність, цілі та завдання управління фінансовими ризиками підприємства. Система основних завдань управління фінансовими ризиками. Основні принципи управління фінансовими ризиками. Функції та механізм управління фінансовими ризиками. Основні етапи процесу управління фінансовими ризиками. Зовнішні та внутрішні фактори, що генерують фінансові ризики підприємства.

Тема 2. Основи оцінки фінансових ризиків

Аналіз існуючих методів оцінки ризику. Схема аналізу ризику. Оцінка можливих втрат підприємства. Якісна та кількісна оцінка ризику. Методи кількісної оцінки ризику. Метод математичної статистики. Метод аналізу чутливості. Метод експертних оцінок. Метод дерева рішень. Метод доцільності витрат. Інтегральна оцінка ризику. Інтегральні характеристики ризик

Тема 3. Кредитний ризик в системі фінансових відносин.

Сутність кредитного ризику. Причини виникнення кредитного ризику. Джерела та структура кредитного ризику. Банківська кредитна політика і ризик. Концепція стратегії кредитного ризику. Кількісна оцінка кредитного ризику. Система кількісних показників ступеня кредитного ризику. Статистичні методи оцінки ступеня кредитного ризику. Експертні методи оцінки кредитного ризику. Страхування в системі управління кредитними ризиками.

Тема 4. Управління валютним ризиком

Основи управління фінансовими ризиками на ринку строкових угод. Сутність хеджування. Переваги хеджування як методу управління фінансовими ризиками. Процедура прийняття рішення про хеджування. Стратегії та інструменти хеджування фінансових ризиків. Загальна характеристика інструментів хеджування.

Тема 5. Управління процентним ризиком

Основні методи оцінки рівня ризиків інвестиційних проектів. Основні напрями нейтралізації проектних ризиків. Оцінка ефективності страхування проектних ризиків. Особливості ризику окремих фінансових інструментів. Інвестиційний портфель: поняття та цілі формування. Суть диверсифікації. Ризик портфеля цінних паперів. Норма прибутку цінних паперів. Ризик

цінних паперів в абсолютному та відносному вираженні. Кореляція цінних паперів та її застосування. Включення в портфель безризикових цінних паперів. Коефіцієнт чутливості бета. Фондові індекси. Оптимізація структури портфеля цінних паперів. Спрощена класична модель формування портфеля та модель Шарпа.

Тема 6. Управління ринковим ризиком

Процентний ризик. Валютний ризик. Фондовий ризик. Система лімітів та фінансові результати. Група обмежень на відкриту валютну позицію.

Тема 7. Якісні методи оцінювання ризиків

Аналіз ризику неплатоспроможності підприємства. Експертні оцінки. Коефіцієнтний аналіз. Зарубіжні методики. Управління ризиком неплатоспроможності.

Тема 8. Основні напрями впливу на ризик

Розподіл ризиків між учасниками правовідносин; Покладання ризиків на третю особу; Використання інших способів впливу, як передбачених, так і не передбачених нормативно-правовими актами; Скасування - відмова від здійснення ризикового заходу; Запобігання втратам і контроль - превентивні і подальші дії, зумовлені необхідністю запобігти негативним наслідкам, уберегтися від випадковостей, контролювати їх розмір, якщо втрати вже мають місце або неминучі; Страхування - готовність суб'єкта відмовитись від частки свого доходу заради уникнення ризику; Поглинання - визнання допустимого збитку і відмови від його страхування.

Тема 9. Страхування ризиків

Сутність зовнішнього страхування фінансових ризиків. Внутрішнє страхування фінансових ризиків. Забезпечення компенсації можливих фінансових втрат по фінансових операціях. Забезпечення компенсації можливих фінансових втрат по фінансових операціях за рахунок системи штрафних санкцій. Оцінка ефективності страхування фінансових ризиків.

Тема 10. Диверсифікація ризиків, її види та сфери застосування

Сутність диверсифікації. Диверсифікація ризиків за допомогою перестрахування. Диверсифікація діяльності підприємства. Ризики диверсифікаційної діяльності підприємств. Диверсифікація як метод підвищення економічної ефективності підприємства.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви блоків (модулів тощо) і тем	Кількість годин					
	денна форма навчання					
	всього	з них				
лекції		практичні	самостійні			
Тема 1. Управління фінансовими ризиками: суть та функції дисципліни	8	2	2	4		
Тема 2. Основи оцінки фінансових ризиків	10	4	2	4		
Тема 3. Кредитний ризик в системі фінансових відносин.	16	6	4	6		
Тема 4. Управління валютним ризиком	14	6	4	4		
Тема 5. Управління процентним ризиком	14	6	4	4		
Тема 6. Управління ринковим ризиком	12	6	2	4		
Тема 7. Якісні методи оцінювання ризиків	10	4	2	4		
Тема 8. Основні напрями впливу на ризик	7	2	-	5		
Тема 9. Страхування ризиків	7	2	-	5		
Тема 10. Диверсифікація ризиків, її види та сфери застосування	7	2	-	5		
Загалом годин	105	40	20	45		

5. МЕТОДИ ТА ФОРМИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

Словесні методи (бесіда, розповідь, пояснення, лекції тощо) характерні тим, що інформацію для засвоєння здобувач освіти отримує вербальними засобами, тобто через слово.

Наочні методи - інформація для засвоєння одержується на основі сенсорно-перцептивної діяльності (демонстрування, ілюстрації, показ об'єкта, моделі).

Практичні методи. Суть їх у тому, що шляхом виконання практичних дій здобувач освіти отримує деяку інформацію, яку аналізує, робить висновок і приходить до тих знань, які необхідно засвоїти. Особливість методу в тому, що діяльність з одержання знань накладається

в часі на діяльність з їх застосування, що дає винятково важливий педагогічний ефект.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

1. Бесіда, або діалог з аудиторією. Ставиться серія запитань, які потребують відповіді. Це дає можливість зрозуміти, чи готові здобувачі освіти сприймати новий матеріал, чи їх потрібно активізувати. Практика підказує, що здобувачі освіти ідуть на заняття не підготовлені, але коли знають, що буде опитування – готуються. Разом з тим це дає можливість виявити прогалини, що важливо не стільки для здобувача освіти, як для викладача.

2. Сократична бесіда. Ставиться серія запитань, які дають можливість здобувачу освіти дати не повну відповідь, що спонукає з зацікавленістю сприймати новий матеріал.

3. Проблемне заняття. Висловлюється проблема, з метою викликати зацікавленість у здобувачів освіти. Цей вид інтерактивних технологій можна використовувати після опрацювання серії занять, бо здобувачі освіти вже повинні мати багаж знань.

4. Дискусія. Відбувається активний обмін думками. Це різновид проблемних лекцій. Проводяться ділові ігри, самостійна робота. Лекція-дискусія дає можливість охопити складний, великий за обсягом і найбільш вдалий матеріал.

5. Аналіз конкретних ситуацій. Береться конкретна ситуація з життя (професійна діяльність, соціум тощо) і вирішується різними шляхами. Сьогодні неможливо навчати здобувача освіти старими методами. Знань стало так багато, професійні навички стали настільки багатоманітними, що їх неможливо передати в повному обсязі в межах традиційних методів, шляхом ретрансляції, позбавленої емоційності.

6. Заняття з використанням техніки зворотного зв'язку. Після подачі лекції починається її обговорення. З'ясовується наскільки здобувачі освіти зрозуміли матеріал.

7. Метод «заверши фразу». Здобувач освіти може продовжувати її своїми словами, а не так як у конспекті.

8. Консультація. Для індивідуальної роботи зі здобувачами освіти використовують *пояснення*.

6. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

За місцем у навчальному процесі розрізняють **вхідний, поточний, періодичний, підсумковий види контролю.**

Вхідний контроль – використовують перед вивченням нової теми на початку семестру для з'ясування загального рівня підготовки здобувачів освіти з дисципліни, щоб передбачити організацію їх навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль – спостереження викладача за навчальною діяльністю здобувачів освіти на занятті. Метою його є отримання оперативних даних про рівень знань здобувачів освіти і якість навчальної роботи на занятті, оптимізація управління навчальним процесом.

Періодичний (тематичний) контроль – виявлення й оцінювання засвоєних на кількох попередніх заняттях знань, умінь здобувачів освіти з метою визначення, наскільки успішно вони володіють системою знань, чи відповідають ці знання програмі. Різновидом періодичного є **тематичний контроль**, що полягає у перевірці та оцінюванні знань здобувачів освіти з кожної теми і спрямований на те, щоб усі належно засвоїли кожен тему.

Підсумковий контроль здійснюється наприкінці семестру або навчального року. Підсумкову оцінку за семестр виставляють за результатами тематичного оцінювання, за рік – на основі семестрових оцінок.

Навчальні досягнення здобувачів освіти з навчальної дисципліни можуть оцінюватися за кредитно-трансферною системою ЄКТС, в основу якої покладено принцип прозорості, об'єктивності, індивідуальності та певної уніфікованості. Головне завдання при цьому – досягти найбільш ефективного та об'єктивного оцінювання, яке повинне одночасно виконувати контролюючу й мотивуючу функції.

Кожен модуль включає лекційні та практичні заняття, самостійну роботу.

Модульний контроль знань здобувачів освіти здійснюється через проведення аудиторних письмових контрольних робіт або комп'ютерного тестування.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід до виконання завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – диференційований залік – 6-й семестр 3-го року навчання (денна форма)

7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти здійснюється відповідно до «Положення про оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у Білгород-Дністровському фаховому коледжі природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій».

Формою семестрової атестації є диференційований залік – 6-й семестр 3-го року навчання (денна форма)

Результати навчання здобувачів фахової передвищої освіти Коледжу з теоретичної та практичної підготовки можуть оцінюватись за 100-бальною шкалою, оцінкою в ЄКТС.

Відповідно рейтинг здобувача освіти із засвоєння навчальної дисципліни може складатися з рейтингу з навчальної роботи – 70 балів та рейтингу з атестації – 30 балів. Таким чином, на оцінювання засвоєння змістових модулів, на які поділяється навчальний матеріал дисципліни, передбачається 70 балів. Рейтингові оцінки із змістових модулів, як і рейтинг з атестації, теж обчислюються за 100-бальною шкалою.

Для занесення оцінок до екзаменаційної відомості, індивідуального навчального плану здобувача освіти (залікової книжки) та журналу рейтингової оцінки знань здобувача освіти його рейтинг з різних видів навчальної роботи у балах переводиться у національну та ЄКТС (Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система) оцінки згідно з таблицею.

Відповідність результатів контролю знань за різними шкалами і критерії оцінювання

Оцінка ЄКТС	Сума балів за 100 бальною шкалою	Націо нальна шкала (12-бальна)	Націо нальна шкала (4-бальна)	Рівень компетен тності	Критерії оцінювання
A	90 – 100 (відмінно)	12-10	відмінно	Високий рівень	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для ухвалення рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.
B	85 – 89 (дуже добре)	9-8	добре	Достатній рівень	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
C	75 – 84 (добре)	7			Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
D	70 – 74 (задовільно)	6-5	задовільно	Середній рівень	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
E	60 – 69 (достатньо)	4			Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
FX	35 – 59 (незадовільно)	3	незадовільно	Початковий рівень	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
F	1 – 34 (незадовільно)	2			Здобувач освіти володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні.
		1			Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що позначаються окремими словами чи реченнями.

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

1. Підручники та посібники.
2. Конспекти лекцій.
3. Лекції на електронних носіях.
4. Презентації.
5. Методичні вказівки до практичних робіт.
6. Матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.
7. Індивідуальні завдання студентів.
8. Матеріали з контролю знань студентів.
9. Стенди та інші наглядне обладнання аудиторії.

Вивчення дисципліни здобувачами освіти передбачає вміння використовувати різні інформаційні ресурси – опубліковану українську та іноземну літературу (нормативні документи, підручники, навчальні посібники, наукові періодичні та монографічні видання, словники, довідники тощо), методичну літературу та Інтернет-джерела.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна

1. Алескерова Ю.В. Фінансовий ринок. Підручник. Хмельницький, 2019 р. 384с.
2. Вдовенко Л.О. Кредитування в АПК. Навчальний посібник. Вінниця, 2019. 148 с
3. Лактіонова О. А. Л 198 Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник / Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с
4. Кнейслер О. В. Фінансові ризики суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. В. Кнейслер, Т. В. Письменна, В. В. Костецький, Н. П. Лубкей; за ред. д-ра екон. наук, професора Кнейслер О. В. – Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. – 138 с.
5. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія. Одеса: ОНЕУ, 2017. 304 с.
6. Посохов І. М., Управління ризиками у підприємстві: навчальний посібник. Харків. НТУ «ХП», 2015. 220 с.
7. Фінанси: Навчальний посібник: експрес курс за заг. ред. Волохової
8. І. С. Харків: Видавництво «ПромАрт». 2018. 262 с
9. Ярошевич Н.Б. Фінанси: Навчальний посібник. Львів: Видавництво “Простір-М”. 2018. 298с.
10. Шклярук С. Г. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. / С. Г. Шклярук. — Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. — 494 с. — Бібліогр. в кінці кожного розд.

Додаткова

11. Вдовенко Л.О. Гроші і кредит. Навч. посіб. К.: ФОП Корзун Д.Ю.

2013. 186 с.

12. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. К.Знання, 2010. 598 с.
13. Вдовенко Л.О. Кредитні ризики в системі банківського кредитування. Економічний часопис XXI. 2013. №3-4. С.79-82.
14. Вдовенко Л.О., Черненко Д.С., Кельман О.В. Управління капіталом - основа ефективності функціонування підприємств аграрної сфери. Фінансовий простір. 2015. №4(20). С.139-142.
15. Вдовенко Л.О., Черненко О.С. Інформаційна складова забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва аграрної сфери економіки. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва.2016. Ч.2. Економічні науки. Вип.89. С.45-53.
16. Вдовенко Л.О., Воловодівський Р.Р., Євтухівський М.С. Формування ефективного механізму кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. Інфраструктура ринку.2018. № 20. С. 221-226.
17. Вдовенко Л.О., Михальчишин М.С., Степовий В.О. Роль фінансового менеджменту в діяльності підприємств. Інтернаука. 2018. №13(53). С. 11-15
18. Вдовенко Л.О., В.М. Недомовна, А.А. Курілець Управління активами в забезпеченні фінансової безпеки підприємства. Економічні та соціальні перспективи децентралізації в Україні : монографія під заг. ред. Ю.З. Драчука, В.Я.Швеця, М.С. Пашкевич. Дніпропетровськ.: НГУ. 2016. С.66-73.
19. Вдовенко Л.О. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в аграрній сфері: Монографія / Л.О. Вдовенко, О.С.Черненко. Вінниця: Монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». 2017. 252 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека економіста. URL: [http:// www.library.if.ua](http://www.library.if.ua)
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: rada.gov.ua
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: kmu.gov.ua
4. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: me.gov.ua
5. Офіційний сайт Держкомстату України. URL: ukrstat.gov.ua
6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: bank.gov.ua
7. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.nssmc.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Міністерства фінансів. URL: <http://www.minfint.gov.ua>
9. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org>.
10. Фінансовий ринок. URL: [http:// www.finmarket.info](http://www.finmarket.info)